

*Вера Марковић,
судија Врховног суда Србије, Београд*

Пробијање правне личности кроз нашу судску праксу са освртом на законску регулативу других земаља

Увођење овог института у наш правни систем

Институт пробијања правне личности у наш правни живот уведен је или установљен пре десетак година па се може рећи да се ради о новом институту који тек почиње да улази у нашу судску праксу. Заправо је први пут установљен Законом о изменама и допунама Закона о предузећима ("Сл. лист СФРЈ", број 40/89). Одредбом члана 140а тадашњег закона је било прописано: "Ако једини деоничар деоничког друштва, једини члан друштва са ограниченом одговорношћу или једини власник приватног предузећа својим радњама или мешањем своје имовине или имовине предузећа ствара код других привид привредног идентитета са предузећем, одговара повериоцима за обавезе предузећа неограничено солидарно."

Као што се из саме формулације овог члана види институт се везује за одређени облик друштава "приватно предузеће", "једини деоничар деоничког друштва" или "једини члан друштва са ограниченом одговорношћу". Дакле, сва три облика друштва везана су за друштво капитала и за радњу или деловање власника као физичког лица а у циљу злоупотребе предузећа на штету поверилаца.

Ово управо говори о потреби да се овај института уведе тек од увођења у наш привредни систем облика и типова друштава капитала који до тада нису постојали. Услови и потреба за установљење овог института створени су тек укида-

њем Закона о удруженом раду који је као организациони облик привредних субјеката до тада имао скоро искључиво само предузећа у друштвеној својини.

Први Закон о предузећима ("Сл. лист СФРЈ", број 77/88) учинио је револуционарну промену тако што је поред до тада искључиво друштвених предузећа увео могућност оснивања приватних предузећа или других облика друштава која су пословала приватним капиталом. И као што је познато код свих типова друштава капитала власници одговарају само имовином предузећа. Они су заштићени оградом коју представља одвојена правна личност предузећа, као посебан правни субјект, одвојен од личности и имовине власника предузећа.

Увођењем облика друштава у којима ће се пословати искључиво приватним капиталом, те у којима се и одлучује на бази својине над капиталом створене су и могућности за разне злоупотребе предузећа у личну корист оснивача односно власника предузећа.

Отуда као што се свуда у свету дешава, појављују се злоупотребе предузећа у циљу изигравања поверилаца, односно у циљу стицања личне имовинске користи. Због тога је морао бити уграђен "одбрамбени" механизам у циљу пружања правне заштите повериоцима у таквим ситуацијама. Тај механизам је управо ова институција која се назива "привид правне личности" или "пробијање правне личности".

О овом институту у правној теорији опширно је писао проф. др Мирко Васиљевић у својој књизи "Коментар Закона о предузећима" у којој наводи¹⁾:

Иако су задњих десетак година за привреду биле изузетно тешке због опште познатих околности ипак се указала потреба за бржим реструктурирањем привреде будући да је током тих година долазило и до својинске трансформације па је у 1996. години донет и нови Закон о предузећима који је ступио на снагу 04.07.1996. године.²⁾ Нови Закон поред друштвених и јавних предузећа уводи привредна друштва која се сада диференцирају на друштва лица и друштва капитала. Овај Закон о предузећима још више приближава организациону структуру облика друштава облицима друштава у земљама Европске уније. И нови

1. Коментар Закона о предузећима, издање Удружење правника у привреди СР Југославије, 1996. године. "Дакле, власници (оснивачи, акционари, чланови) ових форми предузећа заштићени су "оградом – велом" њихове правне личности што је у принципу правна гаранцијска брана да повериоци предузећа уђу у "забран" њихове персоналне имовине (независно да ли је реч о правним или физичким лицима. Правни субјективитет предузећа типа друштва капитала ипак није увек непробојан зид за повериоце предузећа. Уствари, овај зид је непробојан ако се правна личност предузећа не користи за законом недозвољене циљеве (оштећење поверилаца, мешање имовине са имовином власника, разне преварне радње и слично). У противном, диже се "ограда – вео" правне личности и улази се на терен неограничене одговорности власника предузећа за обавезе предузећа типа друштва капитала чиме се бришу компаративне предности ове форме предузећа над формама типа друштва лица".
2. Закон о предузећима ("Сл. лист СРЈ", број 29/96).

закон у члану 54. садржи одбрамбени механизам за облике друштава капитала под истим називом "Привид правне личности" који гласи:

"Оснивачи, чланови, акционари, чланови управе и извршног одбора директора одговарају за обавезе предузећа целокупном својом имовином:

1. ако су предузећа злоупотребили да би постигли циљ који је за њих забрањен;
2. ако су предузећа злоупотребили да би оштетили своје повериоце;
3. ако су супротно прописима поступали са имовином предузећа као да је у питању њихова имовина;
4. ако су смањили предузећа у своју корист или у корист другог лица а знали су или су морали знати да предузеће неће бити у стању да измири своје обавезе према трећим лицима." (Члан 54. Закона).

Као што се види овом одредбом одговорност се поред власника проширује и на чланове управе и директоре. У коментару ове одредбе професор Васиљевић истиче да порекло ове установе није везано ни за законодавца ни за правну теорију већ за судску праксу односно за судски преседан у енглеском правосуђу. Тај преседан потиче још из 1897. године и он се током ових стотинак година проширио и на остале европске земље, САД и земље других континената. Проф. Васиљевић о томе каже:³⁾

"Дакле суштина овог института је у праву суда да пробија вео правне личности у циљу заштите поверилаца када је дошло до злоупотребе предузећа на штету поверилаца."

Институт пробијања правне личности у законодавству бивших југословенских република и праву Европске уније

И у суседним републикама насталим распадом бивше СФРЈ уведен је овај институт изричито или посредно. Тако словеначки Закон о трговачким друштвима⁴⁾ у заштити поверилаца од власника предузећа има исте одредбе као и наш Закон о предузећима. Међутим нема одредбе о заштити поверилаца од директора и управе. О томе др Сања Грајић Степановић у свом чланку за Копаоничку школу каже:⁵⁾ "Истоветне разлоге за пробијање правне личности наводи словеначки Закон о трговачким друштвима али југословенски Закон о предузе-

3. Привредна друштва издато 1999. године, проф. др Мирко Васиљевић. "Установа пробијања правне личности као творевина судске праксе нема још увек адекватно законско уређење. Упоредни трговачки законици или закони о привредним друштвима поготову који нису новијег датума устезали су се да ову установу правно уобличе и препустили су судској пракси да вођена својим инстиктом, осећањем правичности и афирмисаним правним начелима "пробија" ограду – вео правне личности у случају кад је субјективитет друштва капитала злоупотребљен на штету поверилаца и узвишених потреба правне сигурности".

4. Закон о трговачким друштвима – Урадни лист број 30/93

5. Правни живот број 11/2000 године др Сања Грајић Степановић, чланак Одговорност чланова (управе) друштва услед пробијања правне личности.

ћима иде у правцу знатно шире заштите интереса поверилаца предвиђајући одговорност за обавезе предузећа не само власника већ и чланова управе."

У Хрватској институт је уведен на посредан начин, кроз одредбе о одговорности чланова трговачког друштва.

Члан 10. тачка 3. хрватског Закона о трговачким друштвима⁶⁾ прописано је: "Онај ко злоупотребава околност да као члан трговачког друштва не одговара за обавезе друштва не може се позивати на то да по закону не одговара за те обавезе". Ова одредбе се налази у оквиру одговорности чланова трговачког друштва.

Закон о трговачким друштвима Македоније⁷⁾, у одредби члана 23. под насловом "Посебна одговорност удружилаца" прописује: "удружиоци друштва одговарају за обавезе друштва и у случају ако: 1. злоупотребе друштво као правно лице за постизање циљева који су за њих као појединце забрањени, 2. ако правно лице злоупотребе да би нанели штете повериоцима истог, 3. ако супротно закону располажу са имовином правног лица као са својом сопственом имовином, 4. ако у своју корист или у корист било ког другог лица располажу имовином друштва а знали су или морали знати да друштво није способно да изврши своје обавезе према тећим лицима". Даље у наредном ставу стоји одредба да се овај члан односи и примењује и за одговорност тајних удружилаца.

И недавно, је федерација Босне и Херцеговине донела Закон о привредним друштвима⁸⁾, који у члану 6. прописује "да сваки члан друштва са неограниченом солидарном одговорношћу и комплементар у командитном друштву одговара за обавезе друштва неограничено солидарно целокупном својом имовином. Деоничар у деоничком друштву, власник удела друштва са ограниченом одговорношћу и командитор у командитном друштву, не одговара за обавезе друштва осим када: 1. користи друштво за постизање личног циља који није сагласан циљевима других чланова и друштва у целини, 2. управља имовином друштва као својом имовином, 3. користи друштво за превару или оштећене својих поверилаца и 4. утиче на смањење имовине друштва у своју корист или корист трећих лица или утиче да друштво преузме обавезе иако је знао или је морао знати да друштво није или неће бити способно да изврши своје обавезе".

У правима развијених европских земаља веома се инсистира на одговорности власника, управе и директора када су у питању преварне радње. О томе један од учесника у раду Копаоничке школе господин John S. Heckles, из Велике Британије⁹⁾ каже: "директор има фидуцијарну дужност у односу на компанију што у суштини значи да не може извлачити непоштену предност од своје високе пози-

6. Закон о трговачким друштвима Хрватске "Народне новине" број 111 од 15. просинца 1993. године.

7. Закон о трговачким друштвима Македоније "Службени весник на Републике Македоније" број 28/96.

8. Закон о привредним друштвима "Службене новине Федерације Босне и Херцеговине", број 23/99.

ције у компанији како би користио себи на рачун компаније. Суд у нормалним ситуацијама не испитује да ли су директори доносили одлуке или се понашали у складу са својим фидуцијарним дужностима осим у следећим ситуацијама: а. ако се директори нису понашали у складу са начелом "*Bona fides*" (тј. нису се понашали поштено и у доброј вери), и б. Ако акти директора или његове радње доведу до тога да је компанија радила изван оквира својих овлашћења (тј. углавном ван онога што је означено као делатност компаније на основу њеног статута) или пак ако је радила незаконито. У таквом случају директори ће бити ЛИЧНО ОДГОВОРНИ за сваки евентуални губитак или штету произашлу из тога". Дале овај аутор под насловом: "Преварно трговање" додаје "уколико постоји вероватноћа у току поступка ликвидације компаније да је било који пословни подухват био изведен са намером да се преваре и обману повериоци (било повериоци компаније или које друге особе) или да је спроведен у преварне сврхе суд може објавити да је свако лице које је свесно било умешано у такав посао одговорно да надокнади штету компанијиној имовини а према процени суда. Уколико је компанија као инсолвентна ликвидирана и ако је директор пре тог времена знао или је требало да зна да за компанију није било правих изгледа да избегне ликвидацију суд може објавити (донети деклараторну пресуду) да је такво лице одговорно и дужно да учествује у накнади штете имовини компаније а према нахођењу суда у погледу висине његовог учешћа у накнади".

У вези са применом овог института у англосаксонском праву др Сања Грајић је у напред наведеном члану¹⁰⁾ констатовала: "У англосаксонском праву предвиђена је могућност директне одговорности чланова управе у стечајном поступку уколико су са имовином компаније располагали у циљу остварења личне користи а под велом компанијског субјективитета при чему се суд руководи начелом правичности".

И право Европске уније у Предлогу правила о статуту европске компаније из 1991. године¹¹⁾ у делу којим се регулише оснивање Европског предузећа има одредбе које се односе на примену овог института и у односу на чланове управе. О томе професор др Радован Вукадиновић каже: "да је предлог Статута Европске компаније заснован на компропису између француског и немачког права, да је у предлогу правила о Статуту европске компаније у погледу одговорности органа управљања предвиђено следеће: "предвиђена је општа обавеза свих чланова органа (управног и надзорног одбора) да своје функције врше у интересу европске компаније имајући у виду посебно интересе акционара, поверилаца и

9. John S. Heckles, адвокат, Peterborough, Cambridgeshire, Велика Британија, реферат штампан у "Правном животу" број 11/2000 – тематско издавање под насловом "Обавезе и дужности директора у Енглеском праву".
10. Одговорност чланова (управе) друштва услед пробијања правне личности "Правни живот" 11/2000 године, др Сања Грајић.
11. Др Радован Вукадиновић, професор, књига "Право европске уније" у издању Института за међународну политику и привреду у Београду, 1996. године.

запослених. Чак и након престанка чланства они су дужни да чувају одређене поверљиве информације до којих су дошли у току вршења својих овлашћења. За чланове управног, надзорног и јединственог административног одбора прописана је и заједничка и солидарна грађанска одговорност за губитке и штете настале компаније због кршења обавеза у вршењу својих функција. Одговорности је ослобођен само онај члан који докаже да није повредио своје обавезе".

*   *
*   *

Резимирајући законско уређење овог института у нашем Закону о предузећима (члан 54) у односу на законодавство бивших југословенских република и на право Европске Уније намеће се закључак да одредба члана 54. југословенског закона одговара стандардима Европске Уније јер пужа потпуну и свестрану заштиту како повериоцима предузећа у односу на власнике и управу тако и власницима у односу на управу.

Примена института у нашој судској пракси

За примену овог института у нашој судској пракси сасвим је одговарајући закључак професора др Васиљевића који каже да установа пробијања правне личности улази полако и наизгред стидљиво у наш правни живот. Чињеница је да су се прве пресуде у којима је овај институт примењен појавиле неколико година после ступања на снагу Закона о предузећима из 1989. године. Пред Врховним судом су се појавиле тек 1995. године. То су били предмети Рев. 2879/95, 3312/95, 3313/95, 3316/95, 3520/95, 4744/95, 4745/95, 4747/95 и Рев. 5275/95. У 1996. години спорни однос расправљан је применом института пробијања правне личности тако што је утврђена одговорност власника за обавезе предузећа у 16 предмета. У свим напред наведеним предметима пружена је правна заштита повериоцима будући да је предузеће злоупотребљено у корист власника односно утврђено је да је дошло до радње мешања имовине. У тим предметима тужено је било физичко лице – једини деоничар штедионице који је мешањем своје имовине са имовином штедионице довео до привида привредног идентитета. Навешћу као пример утврђено чињенично стање из једне одлуке Рев. 1349/97 од 09.04.1997. године у којој се наводи: "У току поступка пред општинским судом утврђено је да је тужиља са штедионицом "СМБ" на дан 30. марта 1993. године закључила уговор о орочавању девизног штедног улога на три месеца почев од 30. марта 1993. године са каматом од 12% на овај износ, с тим што се камата уписује по истеку рока орочавања. Решењем Народне банке Југославије забрањен је рад ове штедионице а тужени по закљученом уговору тужиљи није исплатио ни камату ни главницу. Тужени је као директор штедионице био једини власник и деоничар односно оснивач штедионице. На основу записника Службе за плат-

ни промет и финансијски надзор који је сачињен децембра 1993. године утврђено је да је тужени својим радњама мешао имовину штедионице са својом имовином па је тако вршена исплата из главне благајне штедионице туженом као директору и власнику, као и да је средствима штедионице као њен власник за себе куповао аутомобиле, куће, плацеве, плаћао закупнине за бензинске пумпе и све то у своју личну корист. Имајући у виду овако утврђено чињенично стање правилно су нижестепени судови применили материјално право када су применом одредбе члана 140а тада важећег Закона о предузећима обавезали туженог да тужиљи исплати наведена средства". И у 1997. и надаље појављују се ови предмети у којима се овај институт примењује.

У привредним споровима судска пракса је разноврснија. Илустрације ради навешћу неколико примера. У пресуди Прев. 750/98 од 17.02.1999. године изражен је став да се примена овог института везује за друштва капитала а не за друштва лица како се то у ревизији наводи. Ово са разлога што оснивачи друштва лица по самом Закону о предузећима одговарају за обавезе предузећа неограничено солидарно и својом личном имовином а да је институт пробијања правне личности уведен управо ради примене на друштва капитала која су заштићена велом правне личности.

У предмету Прев. 46/99 поред самог предузећа за обавезе предузећа били су тужени и чланови управе па су и они обавезни на исплату дуга повериоцима на основу члана 54. Закона о предузећима.

У предмету Прев. 133/99 изражен је став: "да када је првостепени суд из изјаве сведока који су присуствовали закључивању уговора утврдио да је тужени као власник приватне фирме тужиоцу гарантовао извршење уговорних обавеза и својом личном имовином, убеђујући тужиоца да поседује стан и да поседује пословни простор који представља гаранцију за извршење обавезе предузећа то је правилан закључак нижестепених судова да постоји радња пробијања правне личности која се састоји у томе што је за обавезе предузећа власник предузећа гарантовао својом личном имовином а што је првостепени суд несумњиво утврдио."

И поред тога што овај институт полако улази у наш правни живот, због великог броја намерно изазваних стечајева и ликвидација приватних предузећа очигледно је да се овај институт не користи у многим ситуацијама у којима би се могао користити.

Услови и могућност примене

Као што је речено институт пробијања правне личности не може примењивати ни један други орган, осим суда. Дакле, **САМО СУ СУДОВИ ОВЛАШЋЕНИ ДА У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ ПОВЕРИЛАЦА**, када су се стекли услови из члана 54. Закона о предузећима, **ПРУЖЕ ПРАВНУ ЗАШТИТУ ПОВЕРИОЦИМА НА ТАЈ НАЧИН ШТО ЋЕ СЕ ИЗВРШИТИ ПРОБИЈАЊЕ ПРАВ-**

НЕ ЛИЧНОСТИ ПРЕДУЗЕЋА И ОБАВЕЗАТИ ВЛАСНИК ДА ВРАТИ ДУГОВЕ ПРЕДУЗЕЋА. Али, да би се применио овај институт потребно је да су испуњени неки од наведених услова у члану 54. Закона о предузећима. Различити су начини и модалитети злоупотребе или преварних радњи којима власници или чланови управе оштећују повериоце располажући имовином предузећа у своју личну корист у корист сродника или трећих лица, затим мешањем своје личне имовине са имовином предузећа и слично. У свим тим ситуацијама битно је да првостепени суд **МОРА ДА УТВРДИ ДА ПОСТОЈИ РАДЊА КОЈА ПРЕДСТАВЉА ЗЛОУПОТРЕБУ У СМISЛУ ЧЛАНА 54. ЗАКОНА О ПРЕДУЗЕЋИМА.** То може бити као што је напред наведено мешање имовине предузећа са личном имовином, плаћање новца предузећа за личне потребе, за куповину куће, аутомобила, отуђење имовине у корист сродника или трећих лица или у своју личну корист, располагање имовином предузећа на друге начине у циљу изигравања поверилаца, па чак и отуђењем имовине у своју корист или у корист другог лица у ситуацији када знају да неће бити у стању да се измире повериоци из преостале имовине (тачка 4.). То другим речима значи када предузеће доведу до стечаја.

Овде је такође важно нагласити да се у судској пракси уочава повећање броја предмета у којима долази до примене овог института у случају скраћеног поступка ликвидације и стечаја предузећа. Када је оснивач власник предузећа по скраћеном поступку односно у поступку ликвидације дао неистиниту изјаву да нема дуговања и да се поступак ликвидације може окончати а судови утврде да је ситуација супротна и да има поверилаца који су ненамирени према становишту аутора има места примени института из члана 54. Закона о предузећима. Наиме, Врховни суд је такав став изразио у предмету Прев. 229/99 у пресуди од 15.12.1999. године у којој се наводи: "када је власник фирме који је уз захтев за ликвидацију дао изјаву да фирма нема никаквих неизмирених обавеза што није одговарало стварном чињеничном стању онда његов поверилац има право да тужбу усмери према власнику јер је постојала очигледна намера да се оштети тужилац, као поверилац чиме је дошло до пробијања правне личности у смислу члана 54. Закона о предузећима. Ово са разлога што је власник фирме као тужени у овом спору знао да предузеће дугује тужиоцу утужени износ а дао је неистиниту изјаву у сврху скраћеног поступка ликвидације и тиме довео суд у заблуду." Тиме је већ учинио преварну радњу што је довољно за примену овог института. Наиме, институт ликвидације подразумева да сви повериоци морају бити намирени. Међутим, дешава се све чешће у многим ликвидационим поступцима да повериоци нису били намирени и отуда све већи број тужби код општинских судова против бивших власника предузећа. Наш закон о предузећима дозвољава ликвидацију по скраћеном поступку. Тај поступак се завршава на првом рочишту када власници фирме уз предлог за ликвидацију дају изјаву да предузеће нема дугова. Међутим из конкретних спорова који су у току утврђује се управо другачије чињенично стање: "да власник ликвидира предузеће због тога да би изиграо

повериоце за наплату неког великог дуга. У тим предметима се као тужени појављује физичко лице односно бивши власник предузећа и поверилац као тужилац, који може бити правно или физичко лице. Када се у поступку утврди да изјава коју је бивши власник предузећа дао није истинита власник предузећа не може се покривати велом правне личности. Он одговара како према одредби члана 54. Закона о предузећима тако и према одредбама о скраћеном поступку ликвидације, уколико је тужба поднета у року од три године од дана брисања. Дакле и ту се може применити институт пробијања правне личности после завршеног поступка ликвидације.

У свим тим ситуацијама када је дата неистинита изјава да предузеће нема никаквих дугова може се применити овај институт јер се радња "пробијања правне личности" дешава за време постојања предузећа. Чињеница да је предузеће ликвидирао на основу неистините изјаве управо говори о злоупотреби института ликвидације ради изигравања поверилаца предузећа. Стога повериоци имају право на тужбу против власника који по одредби члана 54. одговара за обавезе предузећа.

У свим тим ситуацијама када је дата неистинита изјава да предузеће нема никаквих дугова може се применити овај институт јер се радња "пробијања правне личности" дешава за време постојања предузећа. Чињеница да је предузеће ликвидирао на основу неистините изјаве управо говори о злоупотреби института ликвидације ради изигравања поверилаца предузећа. Стога повериоци имају право на тужбу против власника који по одредби члана 54. одговара за обавезе предузећа.

Сличан је случај и са скраћеним поступком стечаја. Погрешно је становиште судова који су изражени у неким пресудама када сматрају да се отварањем поступка стечаја искључује институт пробијања правне личности па су одбијали тужбени захтев. Напротив, кад год постоје услови из члана 54. Закона о предузећима чињеница да је дошло до отварања стечајног поступка не искључује примену овог института. Напротив, ако постоје радње власника из члана 54. Закона о предузећима чињеница што је отворен поступак стечаја не искључује могућност да поверилац посебном тужбом оствари право према власнику – физичком лицу за наплату свога потраживања уколико докаже да је власник злоупотребио предузеће на његову штету. Тужбом за наплату из личне имовине власника не оштећују се остали повериоци јер се не умањује стечајна маса. "Кад год постоје злоупотребе власника који је предузеће довео до стечаја, повериоцима стоји на располагању и право на ову тужбу по основу пробијања правне личности према власнику фирме који је злоупотребом или преварним радњама фирму довео до стечаја." Овакав став је изражен и у предмету Прев. 229/99 у коме је још речено: "У описаној ситуацији тзв. скраћеног поступка стечаја услед незнатне вредности имовине приватног предузећа чији је тужени био једини оснивач, чињеница је да су судови погрешно закључили да нема места примени института пробијања правне личности и поред утврђене чињенице да је власник предузећа као

физичко лице узимање кредита код тужилачке банке пропратио гаранцијом са својом личном имовином."

Следећа могућност да се користи овај институт је када компанија послује са мање од два члана у периоду дужем од шест месеци, када за преузете обавезе након истека тог рока од шест месеци преостали члан имао обавезу да се усагласи са одредбама Закона о предузећима. Према одредби члана 24. Закона о предузећима он одговара неограничено солидарно за обавезе предузећа што значи и својом личном имовином.

Могућност примене овог института постоји и код правне ситуације када су оснивачи створили обавезе за време припрема за оснивање предузећа а пре уписа предузећа у регистар.

И као што је напред речено, различити су модалитети радњи пробијања односно злоупотребе па се и не могу набројати све могућности код којих може доћи до примене овог института. То остаје за оцену суда у сваком конкретном случају.

Застарелост

За тужбу према власнику ликвидираног предузећа по одредбама члана 167. и 329. Закона о предузећима прописан је рок од три године. Међутим, за тужбу према власнику по основу института "пробијање правне личности" није прописан рок за подношење тужбе. Из овога произилази да се за ову врсту потраживања мора применити општи рок застарелости из члана 371. ЗОО, што значи да би се рок протезао на рок од десет година.

Надлежност судова

Као што је напред изложено спорови због "пробијања правне личности" водили су се и пред привредним судовима и пред судовима опште надлежности. У свим споровима било је тужено физичко лице, као власник предузећа. Који је суд стварно надлежан зависи од чињенице да ли предузеће у време подношења тужбе још постоји или је брисано из регистра. Ако предузеће постоји онда је надлежан привредни суд будући да се у конкретном случају ради о односима статусног карактера (однос власник-предузеће). Према члану 15. Закона о судовима за ову врсту спорова прописана је надлежност привредног суда. Но и када није тужено предузеће или када је претходно по правоснажној пресуди остала неуспешна наплата од предузећа, и тада је за спор уколико предузеће још увек постоји надлежан привредни суд јер се ради о статусном односу.

Уколико је предузеће брисано из регистра онда је за такав спор надлежан суд опште надлежности. Исти је случај и за предмете у којима је тужено физичко лице као власник предузећа после ликвидације или после окончаног стечаја предузећа. Дакле, када је предузеће ликвидирано или окончан поступак стечаја,

после брисања из регистра, тужба се подноси надлежном суду опште надлежности. Међутим, уколико би поверилац поднео тужбу против власника за време и док траје поступак стечаја или ликвидације онда је за суђење надлежан привредни суд пред којим се води поступак стечаја или ликвидације.

Закључак

Закључујући ово излагање о институту који се по оцени аутора не користи довољно, нарочито код намерно изазваних стечајева или ликвидација, намера је била да се укаже на могућности и услове примене овог института и охрабре судови да га смелије примењују. Ово са разлога што је циљ ове одредбе у функцији заштите поверилаца од несавесних власника или управе. Власници или управа – прекршиоци норми у пословању и добрих пословних обичаја или начела "Бона фидес" морали би имати у виду да када злоупотребе предузеће морају да одговарају својом личном имовином. Ово би морало да допринесе изграђивању пословног морала на знатно вишем нивоу и јачању правне сигурности и поверења у наш правни поредак.